

Vikten av politisk kunskap i en demokrati

Brister i väljarnas kunskap om politik har följder för hur de röstar. Medborgare med låga inkomster och låg utbildning har sämre politiska kunskaper.

De flesta av oss har ansevärliga luckor i politisk kunskap, alltså i kunskap om hur det politiska systemet fungerar, vilka de väsentliga aktörerna är och vilka de aktuella sakfrågorna är. När man ber ett representativt urval röstberättigade i Finland att till exempel berätta vilka partier som just nu är med i regeringen, är det typiskt högst 40 procent som kan ge rätt svar. Detta är knappast förvånande. Vårt politiska system med sina breda koalitionsregeringar är svårt att förstå. Dessutom har folk annat än politik att fundera på.

Men vad folk vet om politik har betydelse för hur de deltar politiskt och detta har konsekvenser för hur världens parlament och regeringar ser ut. Det beror på att bristerna i politisk kunskap inte är slumpmässigt fördelade bland vanliga medborgare. De som har låg utbildning och låga inkomster har också sämre kunskaper om politik. Unga människor och kvinnor tenderar också att ha lägre kunskaper än äldre människor och män.

Systematiska skillnader i politisk kunskap mellan olika befolkningsgrupper leder till systematisk skevhet när det gäller politiska beslut, som att välja vem man röstar på. De som har goda kunskaper om politik är bättre på att identifiera den kandidat som bäst motsvarar de egna värderingarna. De som har kunskapsbrister röstar däremot oftare 'fel', det vill säga på en kandidat som de inte skulle ha röstat på om de hade vetat bättre.

Forskning i ett stort antal olika länder har visat, att valresultaten ofta skulle se annorlunda ut om väljarna hade bättre kunskaper och då bättre kunde hitta 'den rätta' kandidaten. I många fall, till exempel i Finland, skulle den politiska vänstern få flera röster, men nästan lika ofta skulle den politiska högern gynnas av en bättre informerad väljarkår. Många gånger skulle valets segrare, och därmed också regeringen, ha blivit en annan, vilket skulle ha lett

till annorlunda politiska beslut än de som i verkligheten har fattats.

Den här typen av forskning har vissa analytiska brister, men den lyckas ändå bevisa att politisk kunskap har konkret relevans. Obalansen i folks kunskaper syns som olikheter i väljarbeteende, vilket leder till problem i demokratisk representativitet: de som vet bäst kan mycket mera effektivt bevaka sina intressen genom lyckade röstningsbeslut.

I många fall, till exempel i Finland, skulle den politiska vänstern få flera röster, men nästan lika ofta skulle den politiska högern gynnas av en bättre informerad väljarkår.

Därför bör politisk kunskap ses som en viktig politisk resurs, som ger desto mera avkastning ju mera man har av den.

Världen är komplex och beslutsfattandet kräver expertis som få av oss har. En viktig fråga är därför om vi istället för de vanliga medborgarna egentligen borde fokusera på hurdan kompetens beslutsfattarna har? Många anser nämligen att även professionella politiker ofta saknar sådan sakkunskap som stora samhällliga frågor kräver, eller så saknar de åtminstone viljan att basera besluten på fakta istället för partipolitisk kohandel.

Det finns med andra ord många som är kritiska när det gäller den representativa demokratins förmåga att hantera komplicerade politiska frågor. Kritikerna vill ta avstånd från partiernas centrala roll och istället ge (mycket) mera makt åt politiskt

neutrala experter. I denna teknokratiska modell skulle vetenskapligt beprövad kunskap utgöra utgångspunkten för besluten, inte partiernas ståndpunkter.

Bland vanliga medborgare är emellertid stödet för en teknokratisk expertdemokrati svagt. Trots mycket missnöje, tycks de flesta ändå känna sig bekvämare med partibaserad demokrati. Endast de mest missnöjda skulle vara beredda att ge experterna en chans. Det kunde

ändå vara nyttigt att fundera på hur vår nuvarande demokrati kunde ge vetenskaplig kunskap en större roll.

Stödet för teknokrati tycks vara svagt också bland politikerna i Finland. Trots att den nuvarande regeringens kraftiga nedskärningar inom forskningen tyder på att det inte finns en politisk vilja att bygga beslutsfattandet på kunskap, finns det gott om kunskap i Finland att använda sig av. Så länge vi har en representativ demokrati är partierna i nyckelrollen när det gäller att ta vara på kunskap.

Lauri Rapeli

Skribenten är t.f. forskningschef på Institutet för samhällsforskning, Åbo Akademi.